

דופקי בתשובה

בס"ד
עש"ק פ' תרופה
שנת תשי"ע לפ"ק
שנה ח'
[כל הזכויות שפירות]

הערות הארות יתקבלו בתשרי
אלה הערות ה"ר שלמה זרד קליין
מס' הפסק' 00442071836956
מס' הפלאפון 07727197313
המורל: חברת "יגודל תורה"
ש"י בימ"ד דחסידי בעלזא
קליידס ר"ד, לונדון י"ד
בשפיות, ק"ק מרן אומ"ר שליט"א

בוה הפני יהושע (ברכות ל"ח ע"ב) ומסיד דצ"ע לדינא, וכן מסתפק בזה בשו"ת הר צבי (או"ח סי' ק"י).
אמנם מבואר בהדיא בט"ו (סק"ב) שיגד"ש ומו"ל בע"ד נקראים בריה, ובמג"א (סק"ד) כתב שגם קטנית אחת מקרי בריה אע"פ שהרבה גדלים בשרביט אחד, ומינים אלו אינם משבעת המינים ועכ"ו כתבו דהוי בריה. וכן האריך בזה בתשו' חוות יאיר (סי' ק"ס) ובשו"ת מנחת שלמה (סי' צ"א סק"ה) ובשו"ת יביע אומר (ח"ח סי' כ"ה סק"ג) ע"ש. וכן העלו נמי בבן איש חי (פר' מטות סעי' ה') וכף החיים (ר"י סקטו"ב) וע"ע שו"ת ציץ אליעזר (ח"א סי' כ' אות א').

ג' שיטות בראשונים בענין האוכל פרי בלי הגרעין, ומחלוקת הרב והמשנ"ב בהכרעת זאת ההלכה.
א) כתב הרמ"א: "ולא מקרי בריה אלא אם אכלו כמות שהוא אבל אם לקח הגרעין ממנו לא מקרי בריה".
והנה מצייני ג' שיטות בראשונים בענין זה של פרי עם גרעין, א. שי' ה"ר יונה דפרי שאין הדרך לאכול הגרעין אוי אפי' אכל הגרעין לא הוי בריה. ב. שי' הרשב"א דאם אכל הגרעין אף שאין הדרך לאכלה הוי בריה, אולם אם לא אכלו לא הוי בריה. ג. שי' הרא"ש והתוס' דהכל תלוי כפי שהובא לפניו, דכל שהביאו לפניו בריה שלימה אע"פ שהסיר הגרעין ממנו בשעת אכילתו יש לו דין "בריה", אמנם זהו רק בתנאי שאכל ממנה כל מה שראוי לאכילה, והגרעין שאינו ראוי לאכילה ואין דרך לאוכלו לא מגרע במה שמשליכים אותו, ע"כ (עי' כ"ז בב"י במג"א סק"ד ובפמ"ג א"א ד').
ויל"ע כאיזה שיטה בראשונים נקט הרמ"א הנ"ל, ונחלקו בזה גדולי האחרונים, דהמג"א (סק"ה) פירש דהרמ"א מיידי בענבים ורימונים שהם מיני פירות שרגילים לאוכלם עם גרעיניהם, ולכן כשהסיר הגרעין לא מקרי בריה, וזה אתי לכו"ע גם לשיטת הרא"ש. ולפי דבריו בפירות שאין רגילים לאכול את הגרעין חיישינן לשיטת הרא"ש, וכן נקט להלכה השו"ע הרב בסדר ברכת הנהנין (פ"ט ה"ט) וכ"כ בשו"ת אג"מ (או"ח ח"א סי' ע"ח) להחמיר לכתחילה.

אמנם בבניאר הגר"א כתב שהרמ"א נקט להלכה כהרשב"א ולא חשש להרא"ש, ולפי דבריו הרמ"א מיידי גם בפירות שהגרעינים לא נאכלים, וכל שהסיר הגרעין לא מקרי בריה, אפילו שהביאו לפניו הפרי עם הגרעין, וכן סובר הדברי חמודות, וכן הכריע להלכה המשנ"ב (סק"ט), ובשעה"צ (כ"ד) נימק דבריו, דאע"פ שהמג"א לא פירש כן את דברי הרמ"א מ"מ פשוט דיש להקל בזה דיש לצרף דעת הרי"ף והרמב"ם דמקילין בעיקר דין זה, וגם הרי"ם בודאי מיקל בזה כמו שכתב המג"א, עכ"ל.
ועי' מטה אפרים (סי' ת"ר סעי' י') לגבי אכילת הסימנים בראש השנה, כותב לגבי ענבים וכדומה פירות שהם פחותים מכוזת, שכתב: "וטוב ליקח הגרעין קודם ברכה או למעך אותם, שאז בטל מהם דין בריה".

אוכל פרי בלא קליפתו
ד) והנה יש לעיין לענין קליפת הפרי, אם הסרתם מגרעת מהם חשיבות בריה, או לא. וראיתי בפני השלחן (עמ' רחצ) שהאריך בזה טובא ורוצה לתלותה במחלוקת המשנ"ב והרב הנ"ל, ולדעתו לפי הכרעת המשנ"ב אף בקליפה קשה כקליפת האגוז וכיו"ב, אם הסירה לא הוי בריה.
אמנם לענ"ד הדבר צ"ע, דנראה דבקליפה קשה לכו"ע אינה מגרעת מהפרי ולא דמי לגרעין, דהרי מבואר בשו"ע דגרעין אחד של רימון הוי בריה, והרי לרימון יש ג"כ קליפה חיצונה ומדוע לא תגרע אותה מתורת בריה, אלא מוכח מזה דקליפה קשה אינה דומה לגרעין כיון שהיא מבחוץ ורק מכסה הפרי אין זה חלק מהפרי, ובוה לכו"ע אם לא אכלה לא מגרעת מתורת בריה. וכן יש להוכיח מדברי הפוסקים שבניא בסמוך לענין פלה של תפוז אי הוי בריה, והרי בתפוז בודאי אינו אוכל הקליפה הקשה, ומוכח מזה דהקליפה הקשה אינה מגרעת מתורת בריה.
ומדברי המשנ"ב עצמו מוכח כן דבהסיר הקליפה שאינה ראויה לאכילה אף לדיד' הוי עדיין בריה, דו"ל בסק"ט: "כשאכל מה שבתוך הגרעין אע"פ שזרק הקליפה הוי בגדר בריה" וכמבואר בשעה"צ זהו אף להרשב"א, וכ"ש להרא"ש.

וכן מבואר בערוך השלחן (סעי' ד') וז"ל: ונראה ג"כ שקליפה שמבחוץ אינו מעכב, ואם אכל אגוז אחד שבור כיון שאכל כל האוכל שבו הוי בריה, והקליפה הראויה לאכילה אם לא אכלה הוי עיכוב ולא חשיב בריה, לפיכך באגוזים כשקלף הקליפה הרכה ששל האוכל לא הוי בריה, וכן בקטניות, ע"כ. שו"ר בס' שרתי ברכה שמצוי לדברי הפמ"ג באגרותיו (המודפסים בשו"ע הוצאת מכון י-ם ח"א) שכתב שלענין בריה אע"פ שקולפין קליפה הדקה מאד ממנה י"ל בריה הוי. ולכאוי צ"ל בדבריו דמיידי מקליפה שא"א לאוכלה. וכן צ"ל בדבריו השלחן הטהור (סי' ר"י) שכתב דאם הסיר הקליפה איננה בריה, דכוונתו בקליפה שראויה לאכילה.

חילק הפרי לשנים ואוכלו כך אי הוי בריה
ה) כתב המשנ"ב (סק"ו) בשם העולת תמיד שאם ריסקו את הפרי קודם האכילה לא מיקרי בריה, ובשעה"צ (כ"א) הוסיף בשם הח"א דה"ה אם חלקו מקודם לשנים ואכל. וגם לשיטת המג"א והרב שחוששים לשיטת הרא"ש, מסתבר לומר דהקובע לענין זה הוא איך נראית צורת הפרי בשעת הברכה ותחילת האכילה, דכל בשעת הברכה הראשונה ותחילת האכילה היה שלם כברייתו לא איכפת לן במה שנתרסק או נחתך אח"כ, אבל אם באמת ריסקו או חתכו לפני הברכה ותחילת האכילה, שוב נתבטל ממנו חשיבות בריה, וכן אם הסיר הגרעין לפני הברכה ותחילת האכילה, ג"כ בטל ממנו חשיבות בריה. "והובא לפנינו" לאו דוקא, אלא מצבו וצורתו של הפרי בשעת הברכה

שאלה. האם יש ענין ליוזר שלא לאכול פלח של תפוז פחות מכוזת, משום ספק חיוב ברכה אחרונה מדין בריה, ומה הדין בצימוקים, או שומשום שעל עוגה שהיא פחותה מכוזת. ואיך יעשה כשרוצה לאכול בריה, כדי שלא ליכנס לספק.

תשובה - יתבאר בה פרטי דיני 'בריה'

[א]. נחלקו הפוסקים אי מברכין ברכה אחרונה אחר דבר שהיא כברייתו אף שהיא פחותה מכוזת, ולכן כתב השו"ע דנכון ליוזר שלא לאכול 'בריה' פחות מכוזת.

[ב]. דין זה נוהג בכל פרי וירק שנברא כך [לאפוקי מיני מאפה וכדומה שנעשתה ע"י האדם] ולכן אין לאכול ענב אחד, צמוקים [ראזינקע] אחד, גרגיר של רימון אחד, גרעין שחור אחד, גרעין לבן אחד, ואפילו שומשום או פרג [מאה"ן] אחד, אלא או יאכל מהם שיעור כזית, או יפטרם בברכה אחרונה על מאכל אחר [ועי' בסמוך אות ו' עוד עצה פשוטה].

[ג]. פלח של תפוז אינה נחשבת ל'בריה'.

[ד]. פירות הנאכלים עם הגרעינים שלהם כגון ענבים ורימונים, אם הסיר הגרעין, שוב לא נחשבים ל'בריה' ואין לחוש לחיוב ברכה אחרונה כאשר אוכל מהם פחות מכוזת.

[ה]. פירות הנאכלים בלי הגרעין, כגון זיתים, תמרים ושיזפים, לדעת המג"א וסידור הרב אם בשעת הברכה הוי שלם אפילו אם אח"כ הסיר הגרעין, הוי 'בריה', אמנם המשנ"ב הכריע להקל בזה.

[ו]. וכן ה"ה פרי שלם שחתכו לשנים אחר הברכה, לדעת המג"א והרב הוי 'בריה', ולהכרעת המשנ"ב אין בזה חשש 'בריה'. והרוצה לצאת את שיטת המג"א והרב יכול להתחם לאחר הברכה ולאכול מהם מעט מעט דהיינו שלא יכניס כולו לפיו בבת אחת.

[ז]. פרי עם קליפה, והסיר הקליפה, כגון אגוזים ושקדים, אם הסיר הקליפה הקשה עדיין נחשבת 'בריה', אבל אם הסיר הקליפה הדקה שראוי לאכילה, לא הוי 'בריה'.

[ח]. עוגה שיש עליה שומשום, אין שאלה לאכלה מחמת השומשום, מפני שהם בטלים לגבי העוגה, ולא חשיבי.

יסוד דין בריה

א) מבואר בירושלמי (ברכות פרק כיצד מברכין ה"א) שעל פרי שהיא כברייתו מברכין עליה ברכה אחרונה. והובא שיטה זו בשו"ע בלשון של ספיקא דדינא, וז"ל השו"ע סי' ר"י (סעי' א'): "ויש מסתפקים לומר שעל דבר שהוא כברייתו כגון גרגיר של ענב או של רמון [בפשוטו כוונת המחבר על גרגיר אחד מהתרי"ג גרעינים של הרימון, ועי' להרה"ג יחיאל בויס בקובץ פעמי יעקב (קובץ מ"ה) שהאריך בזה מאוד, והביא מכמה מפרשים הדכוונה על רימון שלם אלא שהיא עודנה פחותה מכוזת] שמברכין לאחריו אף על פי שאין בו כזית לכך נכון ליוזר שלא לאכול בריה פחותה מכוזת".

ובב"י כתב שתי סיבות לכך, א. מפני שהראשונים הסתפקו האם הבבלי חולק על הירושלמי או לא, ע"ש בב"י. ב. הרי"ף והרמב"ם סתמו לגמרי דכל היכא דליכא שיעור כזית אינו מחוייב בברכה אחרונה, ולא חילקו בין דבר שהוא בריה או לא, ומשמע דס"ל שהבבלי חולק.

יבואר דבריה שייך אף בפרי שאינה משבעת המינים

ב) בדרישה (סי' רי סק"ב ד"ה) גם כתבתי מבואר דיש צד לומר שכל ההלכה דבריה חשובה לענין חיוב ברכה אחרונה נאמר רק בשבעת המינים, אמנם בהמשך הביא את דברי הב"י בשם הרבינו יונה דאף גודגניות נקראים בריה. וכן הסתפק

